
چگونگی شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی، با نگاهی دشمن شناسانه به داستان فرعون در قرآن کریم

آمنه شهبازی^۱

چکیده

از آن جایی که مردم بسیار متأثر از حکام هستند، یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی، حاکمیت مجازی استکبار جهانی با سوء استفاده از رسانه‌هاست. از طرفی سبک زندگی، بخش اصلی تمدن‌سازی نوین اسلامی به عنوان آرمان بزرگ انقلاب اسلامی است؛ لذا پرداختن به آن بسیار ضروری به نظر می‌رسد. روش جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، کتابخانه‌ای و پردازش آن‌ها به صورت توصیفی - تحلیلی، انجام پذیرفته است. در این مقاله با پرداختن به داستان فرعون در قرآن و محور قرار دادن بیانات رهبری با هدف شناخت دشمن و روش‌های دشمنی او به منظور پیش‌گیری از شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی در راستای تحقق بیانیه‌ی گام دوم تلاش شده و مشخص شده است که در شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی، علاوه بر نقش مهم مستکبران، نقش زمینه‌ای ملت‌ها نیز مؤثر است. دشمنان با روش‌ها و ابزارهایی فرعونی بر ملت‌ها مسلط می‌شوند؛ که برخی راه‌کارهای علاج آن را می‌بایست در تقویت مبانی و باورها، مدیریت فضای مجازی، بومی‌سازی

۱. سطح ۳ تفسیر و علوم قرآنی جامعه الزهراء valasrshahbazi@gmail.com

حکمرانی مجازی، دوری از یأس و بازگشت به قرآن طلب نمود.
واژگان کلیدی: سبک زندگی غیردینی، دشمن‌شناسی، فرعون، موسی، مقام معظم رهبری،
بیانیه‌ی گام دوم.

مقدمه

سبک زندگی هر فرد یا جامعه نقش بسزایی در سعادت یا شقاوت او دارد. امروزه ترویج سبک زندگی غربی در ایران زیان‌های بی‌جبرانی را موجب شده است. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۱۶۷۳>) بر اساس روایات اسلامی و تأیید آن در مصادیق عینی، تأثیرپذیری ملت‌ها از حاکمان بسیار فراوان است؛ امام علی علیه السلام شباهت مردم به حاکمان را بیشتر از شباهت آنان به پدرانشان دانسته و می‌فرماید: «التَّائِسُ بِأَمْرَائِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِأَبَائِهِمْ». (حرانی ۱۴۰۴ق: ۲۰۸) «مردم به حاکمانشان شبیه‌ترند تا به پدرانشان». شهرت این مطلب تا جایی است که حدیث «التَّائِسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ» (اربلی، ۱۳۸۱ق: ۲/۲۱) «مردم بر دین پادشاهانشان هستند.»؛ چون مثلی در محافل عامه مردم مورد استفاده قرار گرفته است و اگر عده‌ای هم در این جوامع پیدا شوند که به دلایلی چون ایمان و مقاومت، مشمول این قانون کلی نگردند، از باب «التَّائِسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِأَبَائِهِمْ» (مشکینی، ۱۴۲۴ق: ۱۳۶)؛ «مردم به اهل زمانشان شبیه‌ترند تا به پدرانشان.» بی‌تأثیر از جو حاکم بر اجتماعشان نخواهند بود. بر این اساس یکی از مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری سبک زندگی غیر دینی، حاکمیت طواغیت است. گاهی حاکمیت طواغوت مصداق عینی دارد مانند حکومت فرعون و گاهی مانند عصر حاضر از مصداق فردی فراتر رفته و تحت عنوان استکبار جهانی یا نظام‌های سلطه‌گر، نمود یافته است. اهمیت مسأله آن جایی است که امروزه نمی‌توان حاکمیت مجازی مستکبران عالم با سوء استفاده از ظرفیت‌های عصر ارتباطات و همچنین تأثیرپذیری جوامع از آن‌ها را انکار نمود. یکی از بخش‌هایی که متأثر از سیطره‌ی رسانه‌ای دشمن است بخش سبک زندگی است. از آنجایی که سبک زندگی بخش اصلی تمدن‌سازی نوین اسلامی است، ضرورت پرداختن به آن، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد؛ چرا که آسیب‌های موجود در این عرصه در صورت رفع نشدن، حرکت تمدن‌سازانه در جهت نیل به حکوت منجی موعود را دچار وقفه خواهد نمود. برای علاج سبک زندگی غربی

و یا پیشگیری از ترویج آن می‌بایست مقدماتی که منجر به این معزل شده است را شناخت. یکی از راه‌های شناخت، درس‌آموزی از تاریخ درمؤتق‌ترین منبع یعنی قرآن کریم است. براین اساس با توجه به اینکه فرعون رهبر استقرار سبک زندگی غیردینی در جامعه عصر خویش است و استکبار جهانی نیز فرعون‌های زمان ما محسوب می‌شوند، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که بر اساس قرآن کریم عوامل شکل‌گیری سبک زندگی غیر دینی در قرآن کدامند و با چه روش‌ها و ابزارهایی به دنبال اهداف خود هستند؟ در این اثر، روش گردآوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای و پردازش آن‌ها به صورت توصیفی-تحلیلی و با هدف ایجاد شناخت، نسبت به چگونگی شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی در قرآن، به منظور پیش‌گیری و مقابله با آن انجام شده است.

در این مقاله که بر اساس قرآن کریم و با محوریت بیانات مقام معظم رهبری انجام شده، سعی شده است عوامل شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی، در دو محور اصلی: الف) مطاع و ب) مطیع، آورده شده و برخی روش‌ها و ابزارهای اطاعت شونندگان و برخی علل سرسپردگی اطاعت کنندگان بیان گردد.

۱. مفهوم‌شناسی

بنا بر شیوه‌ی هر پژوهش علمی برای ورود به بحث، در ذیل به مفهوم‌شناسی برخی واژه‌ها می‌پردازیم.

۱.۱. دشمن

دهخدا «دشمن» را مرکب از «دش» به معنی بد و زشت و «من»، به معنی نفس و ذات، معرفی کرده است. از نظر او دشمن در لغت یعنی بد نفس، بد دل، زشت طبع، آنکه عداوت می‌کند به شخصی و کسی که ضرر می‌رساند. (ر.ک: دهخدا، ۱۳۶۱: ۲۳/۱۲) معین نیز می‌گوید دشمن یعنی «آنکه بدخواه دیگر است، عدو، خصم» (معین، ۱۳۷۹: ۲/۱۵۳۷) مقام

معظم رهبری دشمن را به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم کرده و دشمن درونی را خصلت های بدی می‌داند که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم مانند تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی و مسائلی از این دست. دشمن بیرونی از نظر ایشان، «نظام سلطه بین المللی» یا همان «استکبار جهانی» است. (امام خامنه ای، بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۶/۱/۱: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۳۷۸>) از نظر آیت الله خامنه ای «هر کس که با حاکمیت نظام مستقل مردمی دینی مخالف است، دشمن است. طمع‌ورزان، غارتگران، سودجویان، زراندوزان، زورگویان، وابستگان، مایلین به فساد و کسانی که از حاکمیت فرهنگ دینی زیان شخصی می‌بینند، دشمنند.» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از مردم قم در سالروز قیام ۱۹ دی، ۱۳۷۹/۱۰/۱۹: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۰۴۵>) از نظر ایشان درجات دشمن مختلف است و در رأس آن‌ها دشمنان خارجی هستند که آمریکا از همه پیش‌تر است و نیز صهیونیست‌ها و کمپانی‌های بزرگ جهانی و افراد و گروه‌هایی از این دست در مجموع یک جبهه دشمن بوجود آورده‌اند. (ر.ک (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از مردم قم در سالروز قیام ۱۹ دی، ۱۳۷۹/۱۰/۱۹: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۰۴۵>) اصطلاح مد نظر ما در این پژوهش همان معنای اصطلاحی دشمن بیرونی در تعریف مقام معظم رهبری است.

۲.۱. سبک زندگی

عبارت «سبک زندگی» مرکب از دو واژه سبک و زندگی است که بخش دوم آن نیاز به توضیح ندارد؛ اما در مورد بخش اول آن هم در لغت و هم در مفهوم تعاریف متفاوتی بیان شده است. واژه «سبک» در لغت به چند معنا آمده است: ۱. گذاختن چیزی پس از ریختن، (دهخدا، ۱۳۳۹: ۲۸ / ۲۴۸)؛ فلز ذوب شده را در قالب ریختن ۲. طرز، روش، شیوه ۳. روش خاصی که شاعر یا نویسنده ادراک و احساس خود را بیان می‌کند، طرز بیان ما فی الضمیر.

(معین، ۱۳۷۹: ۲ / ۱۸۱۸) عمید نیز سبک در لغت را به معنای «ریخت، طرز و روش» معرفی کرده است. (عمید، ۱۳۸۹: ۵۶۱) کاربرد اصطلاحی این واژه در ترکیب «سبک زندگی» با مفهوم دوم لغوی آن یکسان است. از آنجایی که دهخدا در بیان مفهوم «سبک»، آن را در مقوله ادبیات و هنر تعریف می‌نماید، (ر. ک: ، دهخدا، ۱۳۳۹ش: ۲۰ / ۲۴۹) مشخص می‌شود این واژه در زبان فارسی در ابتدا در حوزه ادبیات و هنر بیشترین کاربرد را داشته؛ سپس به تدریج در سایر حوزه‌ها نیز راه یافته و اخیراً در مقوله وسیع زندگی کاربرد فراوان یافته است. مهدوی کنی تعریف رندم هاوس از سبک زندگی را که می‌گوید: «شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس کننده گرایش‌ها و ارزش‌های یک فرد یا گروه است، عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و... که با هم، طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را می‌سازد»؛ بیان همان معنای اصطلاحی سبک زندگی می‌داند که امروزه در ادبیات علوم انسانی و اجتماعی رواج یافته است. (ر. ک: مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۲۰۴) مقام معظم رهبری، سبک زندگی، رفتار اجتماعی و شیوه زیستن را عبارة اخرای یکدیگر معرفی کرده و آن را از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی‌اش می‌داند. ایشان برای تمدن‌سازی نوین اسلامی دو بخش معرفی می‌کند که یک بخش آن ابزاری و دیگری متنی و اصلی است که همان سبک زندگی اسلامی است. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۲۱۲۵۲>) بنابراین سبک زندگی عبارت است از شیوه زیستن یا طرز زندگی که متأثر از مؤلفه‌های فراوانی چون عقاید، افکار، مذهب، جهان‌بینی، اوضاع اجتماعی، طبقه فرهنگی، سطح سواد و غیره است.

۳.۱. سبک زندگی غیردینی

واژه «دین» در لغت به معنای طاعت و جزا آمده، (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق: ۳۲۳) اما در اصطلاح تعاریف گوناگونی از آن شده است. در اصطلاح علمای شیعه، دین به معنای

اعتقاد به آفریننده‌ای برای جهان و انسان و دستورات عملی متناسب با این عقاید است. (مصباح یزدی، ۱۳۹۱: ۱۱/۱) علامه طباطبایی نیز تعریفی مشابه دارد. از نظر ایشان دین همان روش زندگی است. (ر.ک: طباطبایی، ۱۳۶۸: ۱۹) تعریف مقام معظم رهبری از دین بر این تعریف صحّح می‌گذارد. ایشان دین را صراط زندگی معرفی کرده معتقد است دین خدا که مضمون رسالت است، در حقیقت عبارت از شکل دادن، جهت دادن و قالب بخشیدن به همه تلاش‌های انسانی است؛ به طوری که همه این فعالیت‌ها را جهت داده هدایت می‌کند و به یاری خرد انسانی می‌شتابد تا انسان این فعالیت‌ها را طوری تنظیم کند که سعادت او را در دنیا و آخرت تأمین کند (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۰/۱۲/۱۲، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۱۱>) با توجه به مفاهیم یاد شده، شیوه و روش زیستن انسان، متأثر از مؤلفه‌های فراوانی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها دین و مذهب است. بر این اساس، سبک زندگی به دو دسته عمده دینی و غیردینی تقسیم‌بندی می‌شود. منظور نگارنده در این پژوهش از سبک زندگی دینی، شیوه زیستنی است که متأثر از معنای اصطلاحی دین نزد علمای شیعه است و به طبع آنچه در مقابل آن قرار دارد سبک زندگی غیر دینی به شمار می‌رود.

۲. پیشینه

از منابعی که نزدیک به موضوع مقاله است می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. مقاله «گونه شناسی جنگ نرم در قرآن کریم» نوشته آقایان اصغر افتخاری و رمضان علی عبدی؛ که در فصلنامه‌ی امنیت ملی، پاییز ۱۳۹۳، سال چهارم، شماره ۱۳، در ۳۰ صفحه از ۹ تا ۳۸ منتشر شده است. نویسندگان در این مقاله گونه‌هایی از جنگ نرم را در قرآن بیان کرده و تلاش کرده‌اند این موارد را تحت سه گونه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی قرار دهند.
۲. مقاله «نفوذ فرهنگی زمینه‌ساز سلطه‌ی همه جانبه دشمن با تأکید بر خودباختگی فرهنگی در اندیشه‌ی امام و رهبری» نوشته خدایار ابراهیمی که در نشریه‌ی مطالعات

عملیات روانی، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، شماره ۴۳، از صفحه ۹۶ تا ۲۷ چاپ شده است. ایشان در این مقاله سعی کرده‌اند با استفاده از بیانات امامان انقلاب به نقش زمینه‌ساز خودباختگی فرهنگی در سلطه‌ی دشمن بپردازند و بخشی را نیز به راه‌های پیشگیری و درمان این معزل اختصاص داده و پیشنهادهایی در این زمینه ارائه کرده‌اند.

۳. مقاله «الگوی دشمن‌شناسی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله‌العالی) با تأکید بر بیانیه‌ی گام دوم انقلاب اسلامی» نوشته جعفر شیرازی، که در فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی - امنیتی دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام سال هشتم، پاییز ۱۳۹۸، شماره ۳۱ از صفحه ۳۷ تا ۷۶ به چاپ رسیده است. ایشان در این مقاله سعی کرده‌اند با استفاده از بیانات رهبری الگویی از دشمن‌شناسی ارائه دهند. در مورد روش‌های دشمنی دشمن هم دو مورد را آورده‌اند که هر دو مورد فقط نقل مستقیم بیانات رهبری است.

همان گونه که ملاحظه می‌شود، هر چند در زمینه‌ی مؤلفه‌های عنوان پژوهش، مانند سبک زندگی و دشمن‌شناسی، تحقیقات ارزشمندی انجام شده است؛ اما با جستاری که صورت گرفت تا کنون پژوهشی منطبق با این عنوان صورت نگرفته است. مقالات نامبرده یا فقط در حیطه‌ی بیانات رهبری است یا فقط در حیطه‌ی قرآنی. در ضمن کل قرآن را در برمی‌گیرد. وجه تمایز مقاله پیش رو با کارهای ارزشمند پیشین این است که بر محور قرآن و بیانات رهبری هردو است و نیز به صورت جزئی به داستان فرعون پرداخته است؛ چرا که مقام معظم رهبری در بیانیه‌ی گام دوم از دشمن با تعبیر فرعون نام برده است. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۷/۲۲: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>) همچنین به لحاظ نوع نگاه به موضوع و محتوا تلاش بر ارائه کار جدیدی بوده است.

۳. عوامل شکل‌گیری سبک زندگی غیردینی

مرزبندی با دشمن، یکی از توصیه‌های هفت‌گانه‌ی بیانیه‌ی راهبردی گام دوم انقلاب است. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۷/۲۲: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

روش‌های دشمنی اوست. «غالب ملت‌هایی که فریب خوردند و دولت‌هایی که اشتباه کردند از این جا اشتباه کردند که روش‌های دشمنی را نشناختند». (امام خامنه‌ای، بیانات دیدار جمعی از دانشجویان و دانش‌آموزان، ۱۳۷۵/۷/۹، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۲۸۱۷>) یکی از روش‌های دشمنی دشمن، جایگزین نمودن سبک زندگی غیردینی، به جای سبک زندگی دینی است؛ که برای رسیدن به این هدف نیز شیوه‌های متعددی به کار می‌بندد. در هر جامعه‌ای فرد یا افرادی پیش‌گام و عده‌ای دیگر دنباله‌رو آنها می‌باشند که در ادبیات قرآنی از آنها به «الَّذِينَ اتَّبَعُوا» (بقره: ۱۶۶) یعنی کسانی که اطاعت می‌شوند یا همان مطاعان و «الَّذِينَ اتَّبَعُوا» (بقره: ۱۶۶) یعنی کسانی که اطاعت می‌کنند یعنی مطیعان، یاد شده است؛ که در استقرار سبک زندگی غیردینی هر دو دسته مطاع و مطیع، سهیمند.

الف) مطاع

در هر حرکتی اعم از اجتماعی، دینی، فرهنگی و مانند آن اساسی‌ترین نقش، مربوط به رهبران آن است. بنابراین، زمامداران و سرکردگان باطل یکی از مهم‌ترین عوامل استقرار سبک زندگی غیردینی به شمار می‌روند که برای رسیدن به مقصودشان، از روش‌ها و ابزارهایی کمک می‌گیرند.

۱. روش‌ها

قرآن کریم در داستان مواجهه حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام با فرعون، به روش‌هایی که فرعون در مطیع نمودن قومش به کار بست، اشاره نموده که در ادامه به برخی از آنها پرداخته می‌شود.

۱.۱. ایجاد ترس

یکی از روش‌های سلطه‌گران برای تسلط بر جامعه هدف، ایجاد ترس است. دشمن با روش‌هایی چند، جامعه‌ی هدف خود را مرعوب نموده تا پذیرای او شوند.

۱.۱-۱. باجوسازی و دروغ‌پراکنی

فرعون برای اینکه مردم را به اطاعت خود وا دارد به دروغ به آنان گفت موسی قصد بیرون راندن شما از سرزمینتان را دارد «يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسَخْرِهِ...» (شعراء: ۳۵) «او می‌خواهد با سحرش شما را از سرزمینتان بیرون کند!...» از آنجایی که سرزمین از عناصر هویتی افراد محسوب می‌شود؛ تهدید شدن با آن، بیشترین حساسیت‌ها و تندترین واکنش‌ها را در پی خواهد داشت. بنابراین مردم از ترس از دست دادن وطن خود، توسط موسی، دروغ فرعون را باور کردند. در جامعه‌ی امروزی نیز دشمن با دست نهادن بر نقاط حساسی چون هویت، که مواردی چون سرزمین، مذهب، فرهنگ، تاریخ و زبان یک جامعه را در بر می‌گیرد؛ و با دروغ‌پراکنی در مورد آنها سعی می‌کند سبک زندگی مردم را به نفع خود تغییر دهد؛ تا مردم به دست خویش او را بر امور خود مسلط کنند. «امروز شما سیاست‌های رسانه‌ای مسلط دنیا را ملاحظه کنید. مصلحت آنها اقتضاء می‌کند که اسلام را با تروریست مساوی بدانند. این کار با سرعت هر چه بیشتر و با استفاده هر چه بیشتر از فناوری‌های پیشرفته انجام می‌گیرد. مصلحت آنها اقتضاء می‌کند که متقابلاً آمریکا را مظهر حقوق بشر و دمکراسی به حساب آورند. این کار به راحتی و با شیوه‌های پیچیده و بسیار پیشرفته‌ی رسانه‌ای در دنیا انجام می‌گیرد. دروغ‌های بزرگ مثل حقیقت در امواج رادیویی، اینترنتی، و غیره منعکس می‌شود.» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار مدیران و برنامه‌سازان رسانه‌ای کشورهای مختلف، <https://farsi.khamenei.ir/speech-1385/2/26>، [content?id=334](https://farsi.khamenei.ir/speech-1385/2/26?content?id=334))

۱.۱-۲. با نمایش گذاشتن هیمنه پوشالی

نمایش هیبت دروغین، روشی برای هراس افکنی است. «قرآن کریم در بیان داستان فرعون، از اطرافیان و کارگزاران فرعون نیز با تعبیر «ملاء»، یاد کرده است. «ملاء» (بر وزن خلاء) از ماده «ملا» (بر وزن خلع) به معنی گروهی است که هدف مشترکی را تعقیب می‌کنند و ظاهر آنها چشم‌پرکن است. این کلمه در قرآن مجید معمولاً به اشراف و ثروتمندان یا درباریان گفته می‌شود». (مکارم، ۱۳۷۴: ۲۱ / ۷۸) آن‌گونه که از کلام قرآن کریم برمی‌آید غالباً فرعون با همراهی ملاء‌اش در انظار قرار می‌گرفته است تا علاوه بر بهره‌مندی از مشورت آنان، هیمنه‌ی او ترسی در مخاطب ایجاد نماید که در برابر عظمتش خرد شود. مستکبران کنونی نیز همواره چندین کشور مستبد، چون خویش را، با خود همراه می‌کنند و این همراهی را به رخ جوامع ضعیف می‌کشند تا آنها را مرعوب نموده و تحت سیطره‌ی خود درآورند. علاوه بر به نمایش گذاشتن طرفداران و کارگزاران، تفاخر به قدرت و ثروت از دیگر حربه‌های فرعون برای ارائه شوکت تو خالی خود به مخاطبان است. او با توسل به ارزش‌های پست سعی کرده برای خود عظمتی شکوهمند، دست و پا کند آنجا که گفته است: «... أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي...» (زخرف: ۵۱) «... آیا حکومت مصر از آن من نیست، و این نهرها تحت فرمان من جریان ندارد؟...». در ادبیات گفتمانی آیت الله خامنه‌ای نیز قدرت، عظمت و هیبت دشمن متصف به پوشالی است. از نظر ایشان «قدرت‌های پوشالی یک پندار محض است.» (امام خامنه‌ای، بیانات د ر دیدار مردم قزوین، ۱۳۸۲/۹/۲۵ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۲۰۸>) زیرا در واقع این انسان‌های ضعیفند که برای دشمنان در مقابل قدرت قاهره الهی ابهت و شکوتی متصور می‌شوند.

۱.۱-۳. با ادعای برتری

از خصوصیات فرعون در قرآن کریم، ادعای برتری تا بالاترین درجه یعنی ادعای ربوبیت است. «فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى» (نازعات: ۲۴) «و گفت: من پروردگار برتر شما هستم!» و یا در مقایسه خود با موسی در جمع مردم گفت: «أَنَا خَيْرٌ» (زخرف: ۵۲) «... من برترم...» با آنکه

بطلان سخنان بی‌منطق فرعون در برابر خدای علی‌عظیم آشکار است؛ اما این گزاره‌ها ممکن است اشخاص ضعیف‌الایمان را هدف قرار داده و بترساند. به فرمایش مقام معظم رهبری عدم تضرع در پیشگاه خدا موجب احساس ضعف در مقابل قدرت‌های پوشالی است. (امام خامنه‌ای، شرح حدیث قدسی درباره اهمیت دعا کردند، ۱۳۹۷/۱/۱۹: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۵۰۹۴>) بنا بر این هر چه رابطه‌ی انسان با خدا قوی‌تر باشد به معرفت دینی عمیق‌تری نائل شده، درک او از قدرت پوشالی دشمن واقعی‌تر و مقاومت او در مقابل دشمن بیشتر خواهد بود.

۱.۱-۴. با تهدید

گاهی فرعون برای ایجاد ترس از روش تهدید استفاده کرده است. مانند آنجا که در پاسخ به دعوت موسی او را این‌گونه تهدید کرد: «قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ» (شعراء: ۲۹) «(فرعون خشمگین شد و) گفت: «اگر معبودی غیر از من برگزینی، تو را از زندانیان قرار خواهم داد!» او حتی موسی را به قتل نیز تهدید کرد «وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى...» (غافر: ۲۶) «و فرعون گفت: «بگذارید موسی را بکشم، ...» و یا در جایی دیگر که ساحران به پروردگار موسی و هارون اظهار ایمان نمودند فرعون به آنان گفت: «قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرٌ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأُجْلِكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَ لَأَصْلَبَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ» (شعراء: ۴۹) «(فرعون) گفت: «آیا پیش از اینکه به شما اجازه دهم به او ایمان آوردید؟! مسلماً او بزرگ و استاد شماست که به شما سحر آموخته (و این يك توطئه است)! اما بزودی خواهید دانست! دست‌ها و پاهاى شما را به عكس يكديگر قطع می‌کنم، و همه شما را به دار می‌آویزم!» امروزه نیز تهدید از ابزار متکبران برای ارباب شمرده می‌شود. بنابراین «رهبران دینی باید آماده‌ی سختی‌ها باشند.» (قرائتی، ۱۳۸۳: ۸ / ۳۰۷) مقام معظم رهبری، بدترین موقعیت برای یک کشور را ترسیدن مسئولین آن از اخم و تهدید و تشر دشمن دانسته و آن را اول بدبختی معرفی می‌نماید. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار

فرماندهان و کارکنان ارتش، ۳۰/۱۰/۱۳۹۶: [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۶۲۴۲)
چرا که از موضع ترس با دشمن رو به رو شدن نتیجه‌ای جز ذلت و شکست نخواهد داشت. از همین رو یکی از اصول روابط بین‌الملل که در بیانیه گام دوم انقلاب به آن تصریح شده، اصل عزت است. (امام خامنه ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۲۲/۱۱/۱۳۹۷-[https://farsi.khamenei.ir/message-](https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۱۶۷۳)
(۴۱۶۷۳content?id=

۱.۱-۵. با خشونت

خشونت یکی از عوامل ایجاد ترس است. ترسیمی که قرآن از فرعون ارائه می‌دهد، تصویر یک حاکم حیله‌گر و خشن است. قرآن کریم به تناسب بحث به مواردی از حیله‌گری و خشونت او اشاره می‌کند. به عنوان مثال ذیل آیه «وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ» (فجر: ۱۰) تفاسیر مختلف، به شکنجه‌گری او اشاره کرده‌اند. (ر.ک: زمخشری، ۱۴۰۷ق: ۴ / ۷۴۸؛ طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ۲۰ / ۲۸۱؛ طبرسی، ۱۳۷۲ش: ۱۰ / ۷۳۹) همچنین سر بریدن پسران و زنده نگاه داشتن زنان بنی اسرائیل^۱ مواردی از این قبیل است. امروزه نیز گاهی خشونت ابزار جنگ نرم است یعنی یکی از اهدافی که دشمن با ارائه چهره‌ی خشن از خود دنبال می‌کند ایجاد رعب است. مقام معظم رهبری در نامه‌ای به عموم جوانان غربی، دنیای اسلام را قربانی وحشت‌افکنی و خشونت معرفی کرده است. (امام خامنه ای، نامه رهبر انقلاب به عموم جوان در کشورهای غربی، ۸/۹/۱۳۹۴: [https://farsi.khamenei.ir/message-](https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۳۱۵۳۶)
(۳۱۵۳۶content?id= بنابر این در جنگ سخت می‌بایست به اهداف نرمی که با آن تلفیق شده نیز توجه داشت تا با تحلیل درست، از صدمات کاسته، راه برون رفت مشخص گردد.

۲.۱. همدلی و همزبانی منافقانه

۱. ر.ک: سوره بقره، آیه ۴۹

یکی از روش‌های همراه نمودن و در نهایت مطیع نمودن ملت‌ها، روش هم‌دلی و هم‌زبانی منافقانه با آن‌هاست. فرعون نیز این مطلب را به کار بسته است. او این بار نیز به سراغ عناصر هویتی جامعه بلکه از مهم‌ترین آن‌ها که عبارت از دین باشد رفته است. «إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفُسَادَ». (غافر: ۲۶) «... من می‌ترسم که آیین شما را دگرگون سازد، و یا در این سرزمین فساد بر پا کند!» در طول تاریخ با لباس دین به جنگ دین آمدن روشی است که دشمنان در ضمن آن پیروزی‌های فراوانی به چنگ آورده‌اند. تجربه ثابت کرده آن جایی که تیزی شمشیر، بژان نیست؛ تیغ نفاق بزننده است. ریاکاری و رفتار منافقانه از مشخصات دشمن استکباری است که مقام معظم رهبری بارها به آن اشاره کرده و از آن به خطر بزرگ دنیا یاد کرده است. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی دریایی سپاه پاسداران اسلامی و خانواده‌های آنان، ۱۳۹۴/۷/۱۵: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۱۰۲۴>) دشمن با آنکه خود دچار مشکلات عدیده است خود را همدرد ملت‌ها معرفی نموده و با وعده‌ی حل مشکلات قصد فریب آنها را دارد. مقام معظم رهبری نیز به این مطلب اشاره کرده و بر آن‌ها نهیب زده است. (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی ره، ۱۳۹۸/۳/۱۴: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۲۷۵۸>) از دیگر شگردهای سلطه‌گران هم‌زبانی با ملت‌هاست. چرا که «النَّاسُ إِلَىٰ أَشْكَالِهِمْ أَقْبَلُ». (صدوق، ۱۴۰۰: ۲۲۹؛ مجلسی، مختلف: ۵۷ / ۹۲) «مردم به همانند خود بیشتر از دیگران تمایل دارند.» مردم اغلب بیش از آنکه اهل باطن باشند اهل ظاهرند لذا تابع کسی هستند که حرف دل خود را از زبان او بشنوند، بی‌آنکه توجه کنند آنچه مدعی به زبان می‌راند حقیقت دارد یا نه؟ فرعون هنگامی که بنی اسرائیل را گرد می‌آورد تا برتری و هیمنه‌ی خود را به آنان بقبولاند آنها را با تعبیر «ای قوم من» مورد خطاب قرار می‌دهد تا بیشترین نتیجه‌ها را کسب کند. «وَ نَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ...» (زخرف: ۵۱) «فرعون در میان قوم خود ندا داد و گفت: «ای قوم من!...» در سال‌های اخیر، آمارها حاکی از ارقام نگران‌کننده‌ای در مورد افزایش تعداد شبکه

های فارسی زبان است، که ۲۴ ساعته مشغول فعالیتند. حتی رئیس جمهور آمریکا به زبان فارسی عید نوروز را به ملت ایران تبریک می‌گوید. دشمن سعی می‌کند خود را هم زبان ملت نشان دهد تا او را از خود بدانند و به او اعتماد کنند. اما در واقع این همان دست چدنی است که با دست کش مخمل به سوی ما دراز شده است. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۸/۱/۱-<https://farsi.khamenei.ir/speech-6082content?id=58/4>) «شفقت از جانب دشمن محال است.»

۳.۱. هوچی‌گری و تمسخر

از خصوصیات بارز باطل، هوچی‌گری است. هوچی‌گری قدرت تعقل را از مخاطب سلب کرده و او را به سطحی‌نگری و اقدام عجولانه‌ی بی‌منطق تحریک می‌کند. نداشتن بینش عمیق، در شناسایی هوچی‌گری دشمن در برهه‌هایی از تاریخ صدمات جبران‌ناپذیری را سبب شده است. نمونه‌ی بارز این مسأله، سطحی‌نگری و لغزش خوارج در واقعه صفین است که بر کسی پوشیده نیست. قرآن کریم می‌فرماید: «فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ» (زخرف: ۴۷) «ولی هنگامی که او آیات ما را برای آنها آورد، به آن می‌خندیدند!» و همچنین می‌فرماید: «قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ» (شعراء: ۲۷) «(فرعون) گفت: «پیامبری که به سوی شما فرستاده شده مسلماً دیوانه است!» تصور صحنه‌ای که دو آیه مذکور وقایع آن‌ها را بیان داشته است؛ درک هوچی‌گری و تمسخر موسی و آیین الهی او توسط فرعون و فرعونیان را بسیار ملموس‌تر می‌نماید. آن گونه که تفاسیر نیز می‌گویند حتی آن جا که فرعون از موسی با عنوان فرستاده‌ای که به سوی شما فرستاده شده نه خودش، تعبیر کرد، جنبه سخریه‌ای توأم با خودبرتربینی داشت. (مکارم، ۱۳۷۴: ۱۵ / ۲۱۱) مقام معظم رهبری وادار نمودن ملت به عقب‌نشینی را هدف دشمن از تمسخر و هوچی‌بازی (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پاسداران، ۱۳۷۴/۱۰/۵ <https://www.khamenei.ir/News/1374/10/5>)

[//farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2779](http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2779) معرفی می‌کنند. بنابراین تمسخر و هوچی‌گری حربیه‌ی دشمن است و نباید فریب خورد و احساس حقارت کرد.

۴.۱. حمله به رهبران جبهه حق

همواره سریع‌ترین و کم‌هزینه‌ترین راه سرکوب نهضت‌ها، سرکوب رهبران آن است. امام سجاد علیه السلام نیز پراکندگی پیروان باطل را در پراکندگی رهبران آن‌ها دانسته و این‌گونه دعا می‌فرماید: «وَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلَفَهُمْ وَ نَكِّلْ بِهِمْ مَنْ وَّرَاءَهُمْ». «به پراکندگی ایشان دنباله‌های آنها را نیز پراکنده ساز و این‌ها را عبرت آن‌ها گردان». (صحیفه سجادیه، دعای ۲۷، ص ۱۸۰). چه بسیار نهضت‌هایی که با کنار رفتن یا از بین رفتن پیشوایان نشان اسمی از آنها نماند. فرعون برای رسیدن به هدفش این روش را نیز به کار بست. او برای مقابله با موسی سعی کرد او را در مقابل قومش تحقیر کند؛ لذا وقتی خودش را با موسی مقایسه کرد گفت: «أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ» (زخرف: ۵۲) «مگر نه این است که من از این مردی که از خانواده و طبقه پستی است و هرگز نمی‌تواند فصیح سخن بگوید برترم؟» او بدون اینکه از موسی نامی ببرد از او با لفظ تحقیر آمیز «این» یاد کرد و نیز با لفظ «مهین» او را از طبقه پست جامعه خواند که شایستگی پیشوایی ندارند. همچنین با اشاره به نقص جسمی او یعنی لکنت بر تحقیرهای خود افزود. علاوه بر تحقیر، فرعون و ملاءاش با تهمت، به مقابله با موسی رفتند. «وَقَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ...» (زخرف: ۴۹) «وقتی گرفتار بلا می‌شدند می‌گفتند: «ای ساحر!...». بنابراین این هم رهبران دینی می‌بایست خود را آماده‌ی هدف قرارگرفتن توسط دشمن کرده و هم ملت‌ها پشتیبان رهبران خود بوده، در دام شایعه‌سازی‌ها در مورد رهبران خود واقع نشوند.

۵.۱. انحراف ادراک

سطحی‌نگری و عدم بصیرت بلای خانمان برانداز جوامع است. قرآن کریم بارها مخاطبان‌ش

را به تعقل، تدبیر و اندیشه‌ورزی فراخوانده و از عدم تفکر بازداشته است.^۱ اما فرعون برخلاف روش قرآن کریم، انسان‌ها را به جای تعقل به سطحی‌نگری دعوت کرده و با این ترفند، ادراک آنها را از حقیقت، منحرف نموده است. «و نادى فرعون فى قومه قال يا قوم اليس لى ملك مصر و هذه الأنهار تجري من تحتي أ فلا تبصرون» (زخرف: ۵۱) «فرعون در میان قوم خود ندا داد و گفت: «ای قوم من! آیا حکومت مصر از آن من نیست، و این نهرها تحت فرمان من جریان ندارد؟ آیا نمی‌بینید؟» آن‌گونه که در آیه تصریح شده است فرعون مردم را تحمیق نموده و به جای دعوت به تفکر، به نگاه کردن خوانده است. چون بصیرت را کنار نهادن و بر اساس بصر قضاوت نمودن، حاصلی جز گمراهی نخواهد داشت. چیزی که در جوامع امروزی ما بسیار شایع است همین مورد است. سلطه‌گران همواره ملت‌ها را با اهداف حقیر و پستی که با افق دیدهای کوتاه قابل مشاهده است، سرگرم می‌نمایند تا حق حقیقی را درک ننموده و ترک نمایند. «وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكُوا قَائِمًا...» (جمعه: ۱۱) «هنگامی که آنها تجارت یا سرگرمی و لهوی را ببینند پراکنده می‌شوند و به سوی آن می‌روند و تو را ایستاده به حال خود رها می‌کنند؛ ...» دیدن تجارت و لهو نیازمند بصر است اما حقانیت نبی مکرم ﷺ بصیرت می‌طلبد. بنابراین «یکی از نکات مهمی که باید توجه داشته باشیم و توجه بدهیم مردم را، این است که فهم و ادراک ما آماج حمله‌ی دشمن است؛ یعنی دشمن سعی فراوانی می‌کند که ادراک ما را از واقعیت، فهم ما را از واقعیت منحرف کند.» (امام خامنه‌ای، گزیده‌ی از بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۹۸/۷/۴: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۳۵۹۷>) سلطه‌گران به خوبی می‌دانند اگر ملت‌ها بیدار شوند در مقابل آنها خواهند ایستاد لذا عقول آنها را از درک حقایق منحرف می‌سازند. علت دشمنی دشمنان با انقلاب و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران نیز همین نکته است که ملت ما بیدار شدند و عزت خود را در استقلال و آزادی از بیگانگان مطالبه کرده و به پیروزی رسیدند و با پیشرفت‌ها و موفقیت‌های خود الگوی موقتی از بیداری

۱... مانند: سوره بقره، آیه ۲۴۲، سوره مؤمنون، آیه ۸۰، سوره انبیاء، آیه ۶۷، سوره یونس، آیه ۱۰۰ و...

اسلامی به دنیا عرضه داشتند.

۱.۶. نادیده گرفتن پیشرفت‌ها و بزرگ‌نمایی نقطه ضعف‌ها

این روش از روش‌های شاخص دشمن، در مقابل ارائه همینه‌ی پوشالی خود به منظور ایجاد یأس در جامعه و ترغیب آنان به سمت خویش است. فرعون در مقابل برشمردن دو امتیاز حکومت مصر و مالکیت نیل برای خود، نقطه ضعف‌هایی برای موسی معرفی کرد که عبارت از فقر و دیگری لکنت زبان بود درحالی که ملاک برتری در فرهنگ اسلام در بیان قرآن و سیره معصومین تقواست. و نیز موسی در آن زمان هرگز لکنت زبان نداشت زیرا در ابتدای بعثتش از خدای تعالی درخواست فرمود: «وَ اخْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي» (طه: ۲۷) «و گره از زبانم بگشای!» (ر.ک: مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ۲۱/ ۸۶) یکی از اصلی‌ترین مأموریت‌های رسانه‌های معاند زمان ما نادیده گرفتن پیشرفت‌ها و بزرگ‌نمایی نقطه ضعف‌ها به منظور ترویج روحیه یأس و ناامیدی و سرخوردگی و در نهایت نارضایتی از حاکمان خودی و وادادگی و تسلیم در مقابل دشمنان است. از همین رو مقام معظم رهبری در بیانیه‌ی گام دوم انقلاب نخستین توصیه را به امید و نگاه خوشبینانه به آینده اختصاص داده و راندن ترس و نومیدی از خود و دیگران را ریشه‌ای‌ترین جهاد معرفی کرده‌اند. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲-<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۱۶۷۳>). به عنوان نمونه معمولاً فیلم‌هایی برنده جوایز بین‌المللی می‌شوند که حاکی از فقر و بدبختی و عقب‌ماندگی ملت‌های مظلوم‌اند. و یا در زمینه بهداشت و سلامت، چنان به نشر اکاذیب و بزرگ‌نمایی نارسایی‌های محدود می‌پردازند که پیشرفت‌های شگفت‌انگیز ما علی‌رغم همه تحریم‌های ظالمانه و فشارهای حداکثری به چشم نیاید و ملت به جای احساس عزت، سرافکننده و ناراضی شوند.

۱.۷. چند قطبی‌سازی

از قدیمی‌ترین سیاست‌های سلطه‌گران، سیاست «تفرقه بیانداز و حکومت کن» است. تا

جایی که در برخی جوامع از آن به عنوان ضرب‌المثل استفاده می‌شود. طبق قرآن تفرقه‌افکنی و چند قطبی‌سازی از روش‌های استعماری فرعون بوده است. «إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ» (قصص: ۴) «فرعون در زمین برتری جویی کرد، و اهل آن را به گروه‌های مختلفی تقسیم نمود؛ گروهی را به ضعف و ناتوانی می‌کشاند، پسرانشان را سر می‌برید و زنانشان را (برای کنیزی و خدمت) زنده نگه می‌داشت؛ او به یقین از مفسدان بود!» رهبر معظم انقلاب مکرراً جامعه را به وحدت فراخوانده و از تفرقه برحذر داشته‌اند. تفرقه‌افکنی اقتدار جامعه را می‌شکند و آن را در مقابل دشمن آسیب‌پذیر می‌نماید. در جامعه‌ای چون ایران با وجود گسل‌های فراوان، اهمیت حفظ وحدت به روشنی نمایان است. سوء استفاده دشمن در تحریک گسل‌ها و چند قطبی‌سازی، اخیراً در آستانه‌ی انتخابات‌ها شدت بیشتری پیدا می‌کند. توصیه‌ی رهبر انقلاب به نامزدهای انتخاباتی این است که «سعی کنند گسل‌های اعتقادی یا جغرافیایی یا زبانی یا قومی را تحریک نکنند؛ مراقب باشند! سال‌های متمادی است که دشمنان ما دارند روی این گسل‌ها کار می‌کنند.» (امام خامنه‌ای، بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسدار امام حسین ع، ۱۳۹۶/۲۰/۲۰، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۶۴۹۰>) دشمنان اخیراً غیر از گسل‌های مذکور، از جنسیت نیز به عنوان گسل سوء استفاده می‌کنند. از آنجایی که نیمی از جمعیت جوامع را زنان تشکیل می‌دهند، تحریک این گسل می‌تواند موازنه‌ی قدرت را به هم‌زده و زنان را ابزاری برای رسیدن قدرتمداران به اهدافشان نماید. مثال دیگر در این زمینه، تحریک گسل قومیتی عرب و عجم و گسل مذهبی شیعه و سنی توسط سلطه‌گران در بین کشورهای اسلامی و در داخل این کشورهاست که خسارات بی‌شماری به بار آورده است.

۸.۱. نیازسازی

هشتمین روش، نیازسازی است؛ که یکی از نتایج آن القای فرهنگ مادی است. قرآن کریم

در داستان مواجهه‌ی فرعون با موسی این سخنان فرعون را آورده است: «فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أُسُورَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ» (زخرف: ۵۳) «اگر راست می‌گویند چرا دستبندهای طلا به او داده نشده، یا اینکه چرا فرشتگان دوشادوش او نیامده‌اند (تا گفتارش را تأیید کنند)؟!» از مواردی که فرعون برای نشان دادن ناکارآمدی رهبری الهی به جامعه القا کرد این دو مورد است: برخورداری از ثروت شخصی و همراهی قدرت ماورائی‌ای که قابل مشاهده باشد. در صورتی که رهبری الهی برای هدایت جامعه در مسیر سعادت، به هیچ کدام از این دو مورد نیازمند نبود؛ بلکه این فرعون بود که این نیاز را در ذهن مردم القا کرد. نیازسازی ترفندی است که دشمن به کار می‌گیرد تا روح استغنا را در ملت بخشکاند و آنها همواره در خود احساس کمبود و نیاز و حقارت کنند. نیازمندی کاذب، جوامع را به سوی پرتگاه طمع و مصرف زدگی و وابستگی و در نهایت تسلیم می‌کشاند. آن‌گونه که از کلام امیرالمؤمنین علی علیه السلام دانسته می‌شود، آنچه فرعون به زبان راند خلاف اهداف الهی است. خدای تعالی پیامبران را با عزم و اراده قوی گرچه با ظاهری ساده و فقیر، مبعوث کرد به گونه‌ای که قناعت آنان دل‌ها و چشم‌ها را پر می‌نمود. اگر پیامبران الهی دارای چنان قدرتی بودند که مخالفت با آنها امکان نمی‌داشت، اعتبار و ارزششان در میان مردم اندک بود و مردم با نیت‌های مختلف از جمله ترس و علاقه به مادیات به آنها می‌گرویدند در حالی که اراده‌ی الهی بر این بود که مردم با نیت خالص، تسلیم اطاعت الهی باشند و اهداف غیر الهی در ایمانشان راه نیابد. (ر. ک: نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲، ص ۳۸۹) نکته‌ی دیگری که از این سخنان فرعون دانسته می‌شود ماهیت مادی فرهنگ فرعون است که در صورت نفوذ، با اضمحلال هویت‌ها و تغییر جهان‌بینی‌ها و ایدئولوژی‌ها، آرمان‌های بلند مقدس را هدف قرار داده و دست نیافتنی می‌سازد. در جوامع کنونی نیز جایی که دشمن عرصه‌ی تقابل رو در رو را مناسب نمی‌بیند، نیروهایش را در این میدان پیاده می‌نماید. «فرهنگ غربی، فرهنگ مهاجم است؛ هر جا وارد شود، هویت‌زدائی می‌کند؛ هویت ملت‌ها را از بین می‌برد. فرهنگ غربی، ذهن‌ها را، فکرها را مادی می‌کند، مادی پرورش می‌دهد؛ هدف زندگی می

شود پول و ثروت؛ آرمان‌های بلند، آرمان‌های معنوی و تعالی روحی از ذهن‌ها زدوده می‌شود. خصوصیت فرهنگ غربی این است.» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، <https://farsi.khamenei.ir/speech-۱۳۹۱/۷/۲۳>، [content?id=۲۱۲۵۲](https://www.khamenei.ir/content?id=۲۱۲۵۲)) بنابراین یکی از روش‌های دشمن در مطیع نمودن مردم، نیازسازی است که طیفی از آثار سوء به دنبال خود دارد و پیامد نهایی آن وابستگی و فرمان‌پذیری است.

۹.۱. استخفاف ملت

از منظر قرآن کریم این روش از مهم‌ترین راهکارهای به زانو درآوردن جامعه است. ملتی که تحقیر شود تن به هر ذلتی می‌دهد. قرآن کریم تصریح می‌کند که علت اطاعت بنی اسرائیل استخفاف و تحقیر آنان توسط فرعون بود. «فَأَسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ...» (زخرف: ۵۴) «(فرعون) قوم خود را سبک شمرد، در نتیجه از او اطاعت کردند؛...». این درحالی است که در فرهنگ اسلامی، انسان، برخوردار از کرامت ذاتی است. «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ...» (اسراء: ۷۰) «ما آدمی‌زادگان را گرامی داشتیم؛...» بنابراین اصل کرامت جزء حقوق بشر به شمار می‌رود. از ویژگی‌های شخص کریم، عزت نفس است. چنین فردی، خود را بالاتر از آن می‌بیند که توسط زورمداران ستمگر مورد اهانت و تحقیر واقع شود. بر این اساس دشمن هرگز توان مقهور کردن ملتی را که در خود کرامت انسانی و عزت نفس را زنده نگه داشته‌اند ندارد. خودباوری و اعتماد به نفس از مهم‌ترین مؤلفه‌های استقامت در مقابل دشمنان است. تحقیر، انسان‌های ضعیف‌النفس را در مقابل مستکبران دچار خودباختگی و تسلیم می‌نماید. مقام معظم رهبری بارها از دمیدن روح خودباوری توسط امام خمینی رحمته‌الله علیه در ملت ایران به عنوان یکی از مهم‌ترین علل پیروزی انقلاب اسلامی یاد کرده‌اند. ایشان تزریق روح اعتماد به نفس و خود اتکائی در ملت ایران را از مظاهر عقلانیت امام خمینی رحمته‌الله علیه برمی‌شمارد و آن را نقطه تحوّل ملت اعلام می‌کند. (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم بیست و

دومین سالگرد رحلت امام خمینی ره، ۱۳۹۰/۳/۱۴: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۱۲۵۹۵> اهمیت اعتماد به نفس، خود باوری و پرهیز از خودکم‌بینی تا جایی است که مقام معظم رهبری آن را ضامن پیشرفت کشور معرفی نموده و از خود کم‌بینی به بیماری بسیار خطرناک یاد کرده و از خدشه دار شدن اعتماد به نفس، تضعیف و متزلزل شدن آن در عرصه‌ی جنگ روانی و تبلیغاتی مصرازه دشمن هشدار داده و ابراز نگرانی نموده‌اند. (امام خامنه‌ای، بیانات د ردیدار دانشجویان دانشگاه‌های استان یزد، ۱۳۸۶/۱۰/۱۳: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3416>) بنابراین تقویت خودباوری یکی از عوامل بسیار اثرگذار در مبارزه با دشمنان است.

۲. ابزارها

با توجه به مقتضیات هر عصری مطاعان برای آنکه مردم را تحت فرمان خود درآورند از ابزارهایی بهره‌جسته‌اند. دراین جا به دو ابزاری که فرعون در این زمینه استفاده نمود اشاره می‌شود.

۱.۲. قدرت

قدرت زمانی ارزشمند است که در مسیر خدمت به خلق به کار گرفته شود. آیت الله خامنه‌ای در جایگاه رهبری، خود را خدمت‌گذار ملت معرفی نموده و قدرت را اگر با هدف خدمت به مردم باشد عبادت معرفی کرده است. (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم تنفیذحکم ریاست جمهوری، ۱۳۸۴/۵/۱۲: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۳۰۰>) بر خلاف سبک زندگی دینی، در سبک زندگی غیر دینی، قدرت، ابزاری برای چپاول ضعیفان محسوب می‌شود؛ همان‌گونه که در حاکمیت طواغیت از جمله فرعون چنین بوده است. از نظر مقام معظم رهبری سردمداران نظام سلطه ابزارهای قدرت را

دارند اما ابزارهای کنترل قدرت یعنی دین، اخلاق و شرف را ندارند. لذا هر کاری از دستشان بریاید می‌کنند. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر علمی، ۱۳۹۷/۷/۲۵: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۰۷۲۵>) بنابراین قدرت برای آنان ابزار سلطه‌گری است به همین خاطر در طول تاریخ نزاع‌های خونینی برای به دست گرفتن قدرت صورت گرفته است. در دنیای کنونی نیز این زورمداران صاحب قدرتند که با مدیریت اذهان و مهندسی افکار، هویت جوامع را ترور و حریتشان را صلب کرده و آن‌ها را به خدمت می‌گیرند.

۲.۲. رسانه

امروزه مهم‌ترین ابزار دشمن در پیش‌برد مقاصدش بهره‌مندی از رسانه است. «دشمنانی که نه امروز بلکه از چند دهه پیش، هویت و شخصیت و باور و رفتار و سبک زندگی اسلامی - ایرانی مردم خصوصاً جوانان را هدف قرار داده و با شیوه‌ها و ابزارهای متکی به فناوری‌های ارتباطی و رسانه‌ای اعم از هنر و سینما و فضای مجازی و غیره، در صدد تهی کردن انقلاب از عقبه‌ی ایمانی و مردمی آن می‌باشند.» (امام خامنه‌ای، در حکم انتصاب حجت الاسلام محمد قمی به ریاست سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۸/۵/۲۴: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۰۲۹۷>) فرعون نیز از این ابزار در جهت مطامعش سوء استفاده کرده است. هر چند رسانه به معنای کنونی در عصر فرعون بی‌معناست اما تریبون می‌تواند رساتر باشد. فرعون از تبلیغات عمومی بهره جست آنجا که قرآن کریم می‌فرماید: «وَ نَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ...» (زخرف: ۵۱) «فرعون در میان قوم خود ندا داد و گفت: «ای قوم من!...». تعبیر به «نادی» در مخاطب قرار دادن مردم توسط فرعون اشاره به انبوه جمعیت مخاطب دارد. حضرت موسی عليه السلام خدای تعالی را این‌گونه خطاب فرموده است: «فَقَالَ يَا رَبِّ أَقْرَبُ أَنْتَ مِنِّي فَأُنَاجِيكَ أَمْ بَعِيدٌ فَأُنَادِيكَ» (کلینی، ۱۳۶۲: ۲/۴۹۶) از اینجا مشخص می‌شود که عرب برای فاصله دور از واژه «ندا» استفاده می‌کند. و باز این

تعبیر و مشابه آن در جای دیگر قرآن آمده است که برای رساندن پیام خود مردم را جمع کرد: «فَحَشَرَ فَنَادَى» (نازعات: ۲۳) «و ساحران را جمع کرد و مردم را دعوت نمود».

نقش رسانه در دنیای امروز بسیار مهم و تعیین کننده است. «امروز رسانه‌ها در دنیا فکر، فرهنگ، رفتار و در حقیقت هویت فرهنگی انسان‌ها را القاء می‌کنند و تعیین کننده هستند.» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار مدیران و برنامه سازان رسانه ای کشورهای مختلف، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۱۳۸۵/۲/۲۶>، ۳۳۴۰)

اهمیت رسانه آنجا روشن تر می شود که تمامی روش های پیش گفته دشمنی با کمک این ابزار به تحقق می پیوندند. به عنوان نمونه در مسأله نیازسازی، دشمن با ارائه فرهنگ اشرافی گری، مدپرستی و تجمل، مردم را به سوی مصرف زدگی کشانده و در لایه های عمیق تر، آنان را به این مسائل پوچ سرگرم نموده تا از آنچه بر سرشان می آید آگاه نگردند. رسانه های معاند که متأسفانه رسانه های داخلی را نیز در برخی موارد متأثر از عملکرد خود نموده اند، به صورت دائم نیاز به دیده شدن را در همه عرصه ها به مخاطب القاء می نمایند. لذا برخی مخاطبان به رفتارهای هنجارشکنانه در آن میادین پرداخته و تمام همت خود را مصروف نیاز کاذبی می نمایند که متضمن سعادت آنها نیست. دشمن با دروغ پراکنی های بزرگ و شایعه سازی، ارزش ها را تبدیل نموده و جای معروف و منکر را عوض می نماید. این حرکت به صورت خزنده با برنامه دراز مدت و تکرار و جلوه های پر زرق و برق و به طور دائم از رسانه ها به مخاطب عرضه می شود.

ب) مطیع

از دیدگاه قرآن، در رواج و استقرار سبک زندگی غیردینی، جامعه هدف نیز بی تقصیر نیست. «فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا فَاسِقِينَ» (زخرف: ۵۴) «(فرعون) قوم خود را سبک شمرد، در نتیجه از او اطاعت کردند؛ آنان قومی فاسق بودند!» با دقت در آیه، سهم مطیع در اطاعت از مطاع، روشن تر می شود. که در زیر به برخی از عوامل سرسپردگی مطیعان

خواهیم پرداخت.

۱. خود کم بینی

اولین نکته‌ای که از آیه دانسته می‌شود خودکم‌بینی است که یکی از عوامل مطیع شدن در برابر فرعونیان است. همان‌گونه که پیش از این نیز اشاره شد «تحقیر» در مقابل «تکریم» قرار دارد. اگر بنی اسرائیل جدای از شرافتِ خاندانِ یعقوبِ نبی بودن، حتی به کرامت انسانی خود واقف بودند هرگز دلیل بشری زیون، چون خود، نمی‌شدند. مشکل از آن جایی آب می‌خورد که انسان‌های ضعیف‌النفس می‌پندارند جایی که موازنه‌ی قدرت وجود ندارد تکلیف ساقط است و برای آسودگی وجدان خود چنین می‌اندیشند که باید امر را به خدا تفویض نمود؛ در حالی که بر اساس قرآن کریم «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَ يُؤْتِ أَقْدَامَكُمْ» (محمد: ۷) «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد.» و همچنین می‌فرماید: «... وَ لِيُنصِرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنصُرُهُ...» (حج: ۴۰) «... و خداوند کسانی را که یاری او کنند (و از آیینش دفاع نمایند) یاری می‌کند؛...» و البته در این مسیر از کمی عُدّه و عِدّه نباید ناامید و مأیوس شد چرا که «كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَ اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ» (بقره: ۲۴۹) «چه بسیار گروه‌های کوچکی که به فرمان خدا، بر گروه‌های عظیمی پیروز شدند!» و خداوند، با صابران و استقامت‌کنندگان) است.» بنابراین نمی‌توان تنها رفتار حقارت‌آمیز فرعون را علت سرسپردگی بنی اسرائیل دانست و ایشان را بی‌تقصیر معرفی نمود. زیرا نادیده گرفتن شخصیت و کرامت انسانی سبب پذیرش حقارت و عامل خودکم‌بینی است که نقطه مقابل عنصر پیش‌برنده‌ی خودباوری و اعتماد به نفس است. فرد خودکم‌بین بسیار آسیب‌پذیر و در واقع لقمه‌ی آماده بلعیده شدن توسط چپاول‌گران است. به همین سبب است که مقام معظم رهبری بارها با دعوت آحاد مردم و مسؤولان به اعتماد به نفس و خودباوری و پایبندی به شعار «ما می‌توانیم» تأکید کرده‌اند (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار نخبگان جوان،

۱۳۸۵/۶/۲۵: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۳۵> ایشان از شعار ما می‌توانیم به یک اصل یاد می‌کنند که از امام ع آموخته‌ایم. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۴۱۶۷۳>) تاریخ چهل ساله انقلاب را اگر بنگریم هر جایی که از دشمن مأیوس شده‌ایم و یا مورد تحریم واقع شده‌ایم، در آن عرصه پیشرفت‌های چشم‌گیری داشته‌ایم و هر جا که به انتظار نشستیم که دشمن مشکلات ما را حل کنند دچار زیان و عقب‌گرد شده‌ایم.

۲. فسق

دومین نکته‌ای که از آیه فهمیده می‌شود، این است که علاوه بر خودکم‌بینی، فسق عامل دیگر مطیع شدن در برابر ظالمان است. بر اساس قرآن کریم هر چند استخفاف ملّت توسط فرعون سبب اصلی مطیع شدن آنان شد؛ اما اینکه آنان به این روز در آمدند و به زندگی ذلّت بار تن در دادند، زمینه‌هایی داشت که در تعبیر قرآن کریم از آن به «فسق» یاد شده است. فسق خارج شدن از مدار شریعت و اعم از کفر است. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۶۳۶) فسق نمادهای فراوانی دارد. براساس قرآن کریم، نفاق در دایره فسق قرار دارد. «... إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» (توبه: ۶۷) «... به یقین، منافقان همان فاسقانند!» و یا تکذیب آیات الهی از نمادهای فسق شمرده شده است. «وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ» (انعام ۴۹) «و آنها که آیات ما را تکذیب کردند، عذاب (پروردگار) بخاطر نافرمانی‌ها به آنان می‌رسد.» هر چند عنوان فاسق در عرف جامعه به گونه‌ای جا افتاده است که این توهم را ایجاد می‌کند که عده‌ی کمی از افراد تحت این عنوان قرار می‌گیرند به این علت که هنوز این واژه قبح خود را در لغت بر خلاف میدان عمل حفظ نموده است، اما باید دانست که فسق، هم با انجام گناهان کم محقق می‌شود و هم با انجام گناهان بسیار. لکن در آنجایی که گناهان زیاد انجام می‌شود، معروف شده است. فاسق کسی است که ملتزم احکام شرع

است و اقرار به آن دارد اما همه احکام یا بعضی از احکام شریعت را به جا نمی‌آورد. (ر.ک: راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۶۳۶) فاسق هر چند بی‌دین نیست و تحت آیینی قرار دارد، اما به آداب و احکام آن دین پای‌بند نیست و این همان خروج از مدار شریعت است. از آن جایی که قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ...» (آل عمران: ۱۹) «دین در نزد خدا، اسلام (و تسلیم بودن در برابر حق) است...» خروج از دین‌مداری به معنای عدم تسلیم در برابر فرامین الهی است. پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «إِذَا طَلَبْتَ الْعِزَّ فَاطْلُبْهُ بِالطَّاعَةِ». (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶ ش: ۱۸۴) «اگر جویای عزت هستی آن را در اطاعت [خدا] بجوی» بر این اساس ذلت و حقارت، نتیجه خروج از اطاعت الهی است.

قرآن کریم علاوه بر آیه‌ی مذکور در موارد دیگری نیز از قوم حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام به فاسقان یاد می‌کند از جمله در آیه: «وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تَتُذُّونَنِي وَفَدَّ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ» (صف: ۵). «(به یاد آورید) هنگامی را که موسی به قومش گفت: «ای قوم من! چرا مرا آزار می‌دهید با اینکه می‌دانید من فرستاده‌ی خدا به سوی شما هستم؟!» هنگامی که آنها از حق منحرف شدند، خداوند قلوبشان را منحرف ساخت؛ و خدا فاسقان را هدایت نمی‌کند!» بر اساس این آیه، آزار موسی عَلَيْهِ السَّلَام توسط قومش سبب ورود آنان در دایره‌ی فاسقان است. بنابراین ایذاء رهبران دینی توسط قوم خود، یکی از مصادیق فسق به شمار می‌رود. «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا» (احزاب: ۵۷) «آنها که خدا و پیامبرش را آزار می‌دهند، خداوند آنان را از رحمت خود در دنیا و آخرت دور ساخته، و برای آنها عذاب خوارکننده‌ای آماده کرده است. در جای دیگر می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا» (احزاب: ۶۹) «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همانند کسانی نباشید که موسی را آزار دادند؛ و خداوند او را از آنچه در حق او می‌گفتند مبرا ساخت؛ و او نزد خداوند، آبرومند (و گرانقدر) بود!» همچنین در بعضی از روایات می‌خوانیم: آنها که علی عَلَيْهِ السَّلَام و فرزندان او را آزار دادند مشمول این آیه‌اند «وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ

فِي عَلِيٍّ وَ الْأَيْمَةِ - كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا» (عروسی حویزی، ۱۴۱۵: ۴ / ۳۰۸) لذا بر اساس قرآن کریم در سوره صف، اذیت انبیایی چون حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام توسط قومش، برخاسته از فسق است، بنابراین در قرآن و روایات از ایذاء پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ائمه هدی با برشمردن پیامدهای وخیمی چون دوری از رحمت الهی در دنیا و آخرت و عذابی پست کننده، به شدت نهی شده است. «ذکر این نکته نیز لازم به نظر می‌رسد که این خطاب مخصوص مؤمنان زمان پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نبود، ممکن است کسانی بعد از او قدم به عرصه وجود بگذارند اما کاری کنند که روح مقدسش آزرده شود، آئین او را کوچک بشمرند، زحمات او را بر باد دهند، مواریث او را به فراموشی بسپارند آنها نیز مشمول این آیه خواهند بود.» (مکارم، ۱۳۷۴: ۱۷ / ۴۶۴) و از مواریث آن حضرت حکومت اسلامی به رهبری ولایت فقیه است که این مسأله را در شأن رهبری آن نیز می‌بایست رعایت نمود.

نتیجه

۱. در بحث استقرار سبک زندگی غیر دینی، اصل «پیش‌گیری آسان‌تر از درمان است»، اصلی است که باید در اهمیت آن بازنگری شود. تأکید مکرر مقام معظم رهبری بر تقویت مبانی معرفتی، نقطه‌ی عطفی است تا جامعه‌ی علمی کشور اعم از دانشگاهی و حوزوی با متمرکز شدن بر مبانی، در عینیت بخشیدن به آن، سرعت بیشتری به خود بگیرند و در این امر مسامحه نورزند.

۲. به مسأله‌ی تغییر سبک زندگی مردم بر اساس حاکمان، به دو زاویه می‌توان نگریست؛ که هر دو بسیار مهمند و نباید از آن‌ها غفلت شود. یکی عدم شایسته سالاری در پست‌های کلیدی است که مردم را در مسیر یک زندگی متعادل منحرف و مورد طمع و دست اندازی دشمنان قرار می‌دهد؛ و دیگری حاکمیت مجازی دشمنان است که با رسانه و نفوذ، شیوه‌ی زیستن مردم را به سمت اهداف شوم خود سوق داده و بر اندیشه و ایمان آنان حاکم می‌شوند.

۳. امروزه مهم‌ترین ابزار دشمن در تغییر سبک زندگی مردم، ابزار رسانه است. این در حالی است که در برهه‌ی کنونی جای تقابل رسانه‌ای با دشمن کم‌رنگ و در بسیاری موارد خالیست. البته تقابل رسانه‌ای با دشمن مراتبی دارد که در ساده‌ترین حالت می‌توان هنر متعهد را تقویت نمود، به اندیشه‌های جوان انقلابی میدان داد و در مقابل از مطرح شدن عناصر بیگانه از فرهنگ خودی، به عنوان الگوی جامعه اسلامی ممانعت نمود. در سطح کلان نیز مدیریت فضای مجازی، بومی‌سازی حکمرانی مجازی و به ثمر نشستن شبکه ملی اطلاعات می‌بایست به صورت انقلابی و جهادی محقق شود.

۴. این‌گونه نیست که دشمن یک باره سبک زندگی مورد نظرش را بر جوامع تحمیل کند بلکه خود جامعه با خودباختگی و خروج از مدار حق زمینه استقرار و ترویج سبک زندگی غیر دینی را فراهم می‌آورند. از همین رو خودسازی، مقدمه جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است. لذا باید برای درست نهادن شدن خشت اول، در جهت تقویت باورها، انقلاب فرهنگی به معنای واقعی صورت پذیرد.

۵. با دقت در سخنان فرعون مشخص می‌شود که روش برخورد او با مخالفانش متفاوت است. او نسبت به آحاد ملت زبان هم‌دلی و هم‌زبانی را به کار می‌برد؛ اما در مقابل نخبگان و رهبران جامعه، زبان تهدید را پیش می‌گیرد. لذا اگر کشور اسلامی ما توسط دشمن تهدید شود نباید مرعوب و مأیوس شود؛ بلکه باید بداند اینک در جایگاه پیشاهنگ بیداری اسلامی، در مرحله‌ای قرار دارد که با استقامت او، دشمن به ستوه آمده است. و این همان صبر بر نصرت خداست که یاری بندگان توسط خدای تعالی را در پی دارد و به دنبال خود فتح و پیروزی و در نهایت ایجاد تمدن نوین اسلامی را نوید می‌دهد.

۶. همه‌ی دردهای جامعه‌ی کنونی ناشی از دوری از قرآن کریم و علاج آن بازگشت به قرآن است. بر اساس داستان فرعون در قرآن و تطبیق آن بر جوامع امروزی مشخص می‌شود که دشمنان کنونی نیز در دستیابی به مقاصد سلطه‌گرانه‌ی خود روش‌های فرعون‌ی را به کار می‌بندند. مقام معظم رهبری در جهت خنثی کردن توطئه‌ی آنان، همه را به شناخت دشمن و

روش‌های دشمنی او فراخوانده است. ایشان، همچون دیدبانی بصیر افق‌های پیش روی جامعه را نگریسته و ملت را بر اساس آموزه‌های هدایت‌گر قرآن کریم در مسیر سعادت هدایت می‌نمایند. که می‌بایست همگان، شکرگزار این نعمت الهی باشند و از این فرصتِ مغتنم، نهایت استفاده را در تحقق آرمان‌های الهی بنمایند.

فهرست منابع و مآخذ

- قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی.
- نهج البلاغه، ۱۳۷۹ش، ترجمه محمد دشتی، قم، چاپ سوم، الهادی.
- صحیفه سجادیه، ۱۳۸۶ش، ترجمه ابوالحسن شعرانی، قم، چاپ ششم، قائم آل محمد.
- ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمد بن علی، ۱۴۰۴ق، من لا یحضره الفقیه، قم، جلد ۴، چاپ دوم، جامعه مدرسین.
- اربلی، محدث، ۱۳۸۱ق، کشف الغمه فی معرفة الائمة، تبریز، جلد ۲، چاپ اول، بنی هاشمی.
- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله العالی) (<https://farsi.khamenei.ir>).
- تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، ۱۳۶۶ش، تصنیف غررالحکم و دررالکلم، قم، چاپ اول، دارالکتاب الاسلامی.
- حرانی، ابن شعبه، ۱۴۰۴ق، تحف العقول عن آل الرسول، قم، چاپ دوم، جامعه مدرسین.
- دهخدا، علی اکبر، تیر ماه ۱۳۳۹، لغت نامه، تهران، جلد ۲۰، ۲۳ و ۲۸، دانشگاه تهران.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ق، المفردات فی غریب القرآن، دمشق بیروت، چاپ اول، دارالعلم الدارالشامیه.
- زمخشری، محمود، ۱۴۰۷ق، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت، جلد ۴، چاپ سوم، دارالکتاب العربی.
- شیخ صدوق، ابو جعفر محمد بن علی، ۱۴۰۰ق، أمالی الصدوق، بیروت، چاپ پنجم، اعلمی.
- طباطبایی، محمد حسین، ۱۳۶۸ش، شیعه در اسلام، قم، چاپ هشتم، دفتر انتشارات اسلامی.
- _____، ۱۴۱۷ق، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، جلد ۲۰، چاپ پنجم، دفتر

- انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۷۲ش، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، جلد ۱۰، چاپ سوم، انتشارات ناصر خسرو.
- عروسی حویزی، ۱۴۱۵ ق، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، تحقیق سید هاشم رسولی محلاتی، قم، جلد ۴، چاپ چهارم، انتشارات اسماعیلیان.
- عمید، حسن، ۱۳۸۹ش، فرهنگ فارسی عمید، رهیاب نوین هور.
- قرائتی، محسن، ۱۳۸۳ش، تفسیر نور، تهران، جلد ۸، چاپ یازدهم، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۶۲ش، الکافی، تهران، جلد ۲، چاپ دوم، اسلامیة.
- مجلسی، محمدباقر، مختلف، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، تهران، جلد ۵۷، چاپ مکرر، اسلامیة.
- مشکینی، علی، ۱۴۲۴ ق، تحریر المواعظ العددیة، قم، چاپ هشتم، الهادی.
- مصباح یزدی، محمد تقی، ۱۳۹۱ش، آموزش عقاید، تهران، جلد ۱، چاپ پنجاه و هشتم، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل.
- معین، محمد، ۱۳۷۹، فرهنگ فارسی، تهران، جلد ۲، چاپ شانزدهم، امیرکبیر.
- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۴، تفسیرنمونه، تهران، جلد ۱۵، ۱۷ و ۲۱، چاپ اول، دارالکتب الاسلامیة.
- مهدوی کنی، محمد سعید، ۱۳۸۷، مفهوم «سبک زندگی» و گستره‌ی آن در علوم اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۱.